

■ Вуліцай Героя

«ЁН НЕ ХАЦЕЎ, КАБ У ДЗІЦЯЧЫХ СНАХ МЫ ПЕРАЖЫЛІ ЖАХІ ВАЙНЫ!»

Асоба Андрэя Валынца —
ва ўспамінах яго дачкі

У 1941 годзе
Андрэй Іванавіч Валынец
сышоў у лес з невялікай групай
аднадумцаў.
А ў 1944-м вывеў
на плошчу Свабоды
ў Вілейцы,
дзе адбылася сустрэча байцоў
Чырвонай Арміі
з партызанамі,
410 чалавек.
Многія з іх папоўнілі рэгулярныя
часці
і дайшлі да Берліна.

Даведка «Звязды»

Легендарнаму камандзіру партызанскай брыгады «За Савецкую Беларусь» 15 жніўня 1944 года было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза за асаблівыя заслугі ў развіцці партызанскага руху Беларусі, узорнае выкананне ўрадавых заданняў у барацьбе супраць гітлераўскіх захопнікаў, за адвагу і мужнасць. Залатую Зорку Героя яму ўручыў Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Міхаіл Калінін. На рахунку Андрэя Іванавіча 74 баі, 59 дыверсій, 9 пушчаных пад адхон эшалонаў, 18 падарваных аўтамашын праціўніка, а таксама вызваленне некалькіх населеных пунктаў.

Андрэю Валынцу прысвечаны стэнды ў Вілейскім краязнаўчым музеі і Мінскім абласным краязнаўчым музеі, які знаходзіцца ў Маладзечне. У Вілейцы адкрыта мемарыяльная дошка легендарнаму земляку, а ў Маладзечне ў 1977 годзе — скульптурная кампазіцыя. У яго гонар у гэтых райцэнтрах названы вуліцы.

Экскурсію па вуліцы імя адважнага камбрыга ў Маладзечне для нас з фотакарэспандэнтам правёў рэдактар «Маладзечанскай газеты» Аляксандр Лазоўскі.

Каля бюста героя мы сустрэлі хлопчыкаў:

— Мы вучымся непдалёку, — ахвотна шчабечуць яны, — часам пасля заняткаў прыходзім сюды. Ведаем, што гэты дзядзька ваяваў, быў смелы, не баяўся фашыстаў.

— Мы таксама часта тут бываем, — распавяла маладая пара з малым дзіцем. — Тут ціха, спакойна, а летам у спякоту прыемна пасядзець у цені елак і бяроз.

— На гэтай вуліцы жывуць і нашчадкі адважнага партызанскага камандзіра брыгады. Яго дачцэ Маі Андрэеўне Уласенцы 72 гады, — расказвае наш гід. — Яна не страціла бадзёрасці, аптымізму, з задавальненнем гутарыць з журналістамі. Але з-за сціпласці, уласцівай роду Валынцоў, адмаўляецца фатаграфавання.

— Ужо ў дзяцінстве тата быў вельмі смелы. Яшчэ ў царкоўна-прыходскай школе не хацеў вывучаць Закон Божы, уцякаў на могілкі і начаваў на магіле дзеда. Мы, малыя, дапытваліся, ці не страшна яму было. На што ён адказаў: ды, не, ніхто там не ўстаў, не падняўся, — успамінае Мая Андрэеўна. — А перад прыходам у Вілейку немцаў, калі ўсё начальства паўцякала, тата не пабаяўся ўзяць на сябе смеласць і адказнасць — адкрыў для людзей харчовыя склады. Наогул, бацька быў не надта гаваркі. Да яго прыязджала шмат журналістаў, але ён заўсёды казаў: вы напішыце лепш пра маіх партызанаў. Да яго часам прыходзілі баявыя сябры, успаміналі мінулае. Але мы, дзеці, асаблівай увагі гэтаму не надавалі. Ды і бацька нам не расказваў аб перажытым, відаць, не хацеў, каб мы ў сваіх дзіцячых снах перажылі жахі вайны. Для нас тата быў звычайным чалавекам. Мы нават не ўдумваліся, што ён — Герой Савецкага Саюза. У памяць аб ім засталася толькі некалькі фотаздымкаў.

Пасля вызвалення Андрэй Валынец ажыццяўляе сваю даўнюю мару: асушэнне непдалёка балота непдалёку роднай вёскі. Менавіта пад яго кіраўніцтвам на месцы дрыгвы быў пабудаваны торфазавод Жаўткі.

У фондах Мінскага абласнога музея ёсць даволі рэдкая фотакопія, дзе Андрэй Іванавіч з адным са сваіх сыноў. Старэйшы Коля ваяваў разам з бацькам, быў разведчыкам. На жаль, рана пайшоў з жыцця — у 25 гадоў. Тут жа захоўваюцца і асабістыя рэчы Валынца — фрэнч, біклага, лыжка, кацялюк.

— Яны захаваліся дзякуючы нашай маме, якая святая берэгла памяць пра свайго мужа і нашага бацьку, — канстатуе Мая Андрэеўна.

У музеі ёсць і ўспаміны краязнаўца Генадзя Каханюскага, які быў знаёмы з Андрэем Валынцом. Ён узгадвае некаторыя моманты яго жыцця, у тым ліку і падчас зняволення за камуністычную дзейнасць. У сваіх запісах таксама спасылваецца на словы сяброў Валынца, што сядзелі з ім у засценку: «Вечарам, перад сном камеры напаўняліся мелодыяй «Інтэрнацыянала». Напаўголаса мы спывалі рэвалюцыйную песню. Душой нашага калектыву быў Валынец. Ён сеяў веру ў светлы заўтрашні дзень».

Андрэй Валынец нарадзіўся ў 1904 годзе ў вёсцы Жаўткі Вілейскага раёна ў сялянскай сям'і, служыў у польскай арміі, у 1926-м закончыў Нова-Вілейскую палкавую артылерыйскую школу. Пасля дэмабілізацыі вярнуўся дамоў, пабраўся шлюбам з мясцовай прыгажуняй Ганнай. Але рэвалюцыйныя настроі, што ахапілі Заходнюю Беларусь, у тым ліку і Вілейшчыну, перавярнулі жыццё хлопца. Ён уступае ў падпольную камуністычную арганізацыю. Па даносе правакатара Якуба Стральчука польскія ўлады арыштоўваюць

Да помніка Герою Савецкага Саюза Андрэю Валынцу, што ў Маладзечне, ніколі не зарастае сцяжынка.

Фота Аляксандра ШАБЛЮКА

членаў райкама КПЗ, у тым ліку і Валынца. Ён адбывае пакарэнне ў вілейскай турме ў камеры №17 для палітычных вязняў, а затым у сумна вядомых віленскіх Лукішках. На волю яго выпусцілі толькі ў 1939 годзе з прыходам у Заходнюю Беларусь Чырвонай Арміі.

Пасля вызвалення Андрэй Валынец ажыццяўляе сваю даўнюю мару: асушэнне непдалёка балота непдалёку ад роднай вёскі. Менавіта пад яго кіраўніцтвам на месцы дрыгвы быў пабудаваны торфазавод Жаўткі. Новае прадпрыемства забяспечвала Вілейку, Маладзечна і наваколныя вёскі таным палівам. Дырэктар планаваў стварыць на базе заводу электрастанцыю і нават загадаў электрамобіль на Мёрскім лесалісным заводзе. Але яго планы парушыла вайна.

Андрэй Валынец стварае антыфашысцкую групу, якая пускае пад адхон варожыя цяжкія, выводзіць са строю тэлеграфныя лініі, нападае на паліцэйскія пасты. А ў ліпені 1942-га патрыётты разам з вілейскімі і куранецкімі падпольшчыкамі падпальваюць драўляны мост цераз раку Вілію. Затым група перабазуецца ў Пleshчаніцкі раён і ўваходзіць у склад брыгады «Народныя мсціўцы» ў якасці ўзвода. У адным з баёў Валынец быў моцна паранены ў нагу і на пяць месяцаў трапіў у партызанскі лазарэт. А наогул адважны камбрыг быў паранены тройчы. Пасля выздараўлення яго пасылаюць у Вілейскі раён з групай у пяць чалавек. Ужо праз некалькі месяцаў яна вырастае да 300 байцоў. У чэрвені 1944 года атрад рэарганізуецца ў партызанскую брыгаду «За Савецкую Беларусь». Камандзірам становіцца Андрэй Валынец.

Пасля вайны былы камбрыг аднаўляў народную гаспадарку ў родных мясцінах. Спачатку працаваў старшынёй Вілейскага гарвыканкама, затым займаў адказныя пасады ў Вілейскім і Маладзечанскім райвыканкамах, аблвыканкаме. У 1944-1945 гадах узначальваў Дзяржаўную камісію па перасяленні беларусаў з Польшчы ў БССР.

Перад прыходам у Вілейку немцаў, калі ўсё начальства паўцякала, тата не пабаяўся ўзяць на сябе смеласць і адказнасць — адкрыў для людзей харчовыя склады.

— Апошнія гады жыцця бацька цяжка хварэў, не падыймаўся з ложка. На здароўе паўпывалі тыя цяжасці, выпрабаванні, што выпалі на яго долю. Адведаць тату прыязджалі паплечнікі на зброі з Вілейкі. Ён усё помніў: ваенныя аперацыі, партызанскія пераходы, — гаворыць Мая Андрэеўна.

Андрэя Іванавіча Валынца не стала 30 сакавіка 1965 года. Яго нашчадкі жывуць у Беларусі, Украіне, Расіі. Справу бацькі прадоўжылі дачка і тры сыны. На жаль, два з іх ужо пайшлі з жыцця. Але падростае і сталее новае пакаленне Валынцоў — унукі і праўнукі, якія шануюць імя свайго дзеда-героя.

Тацяна ЛАЗОЎСКАЯ.
lazovskaya@vziazda.by

ВАНДРОЎКІ РАЗАМ З КОЛАСАМ

Сумная вестка прыйшла з Пухавіччыны. Пайшоў з жыцця краязнавец, дзіцячы пісьменнік Браніслаў Зубкоўскі. Здаецца, зусім нядаўна ён парадаваў дзіцяцей кнігай «Сцяжынкамі Якуба Коласа»...

У зборніку апавяданняў, адрасаваных юнаму чытачу, вопытны педагог, чуйны да роднага слова літаратар пастараўся стварыць карціну жыцця Якуба Коласа ў вёсках Пухавіччыны на працягу многіх гадоў. Простыя калгаснікі, іх дзеці, прыроднае асяроддзе — гэтая атмосфера сілкавала творчасць народнага песняра ў Тальцы, Загібельцы, Падбярэжжы, Вусці, Балачанцы, Беразьянцы. Пра гэта і расказаў Браніслаў Аляксандравіч. Была раней ім зроблена яшчэ і кніжачка «Чаму Загібелька лепш Парыжа».

Са сваімі кнігамі ён ішоў у школы, у бібліятэкі, з ахвотай выступаў на многіх і многіх сустрэчах. Яшчэ Браніслава Зубкоўскага вельмі хвалілі настаўніцкія, школьныя справы. І выйшаўшы на заслужаны адпачынак, ён часта бываў у школах Пухавіцкага

раёна, сябраваў з многімі дырэктарамі, настаўнікамі. Яго цікавілі сённяшнія вучні, тая прастора, у якой адбываецца фарміраванне, выхаванне юных асоб. Пра гэта таксама траўся па меры магчымасцяў і пісаць. Марыў укладзі і ўласную кнігу нарысаў пра цікавых яму педагогаў.

Застаецца ў памяці тых, хто ведаў Браніслава Зубкоўскага, і яго паважлівае стаўленне да землякоў, якія засведчылі сябе рознымі добрымі і гераічнымі справамі. Разам з журналістам Анатолям Ярохіным напісаў дакументальную аповесць пра воіна-афганца Героя Савецкага Саюза Мікалая Чэпіка. Дарэчы, у свой час, калі працаваў дырэктарам Блужскай СШ, Браніслаў Аляксандравіч шмат сіл, старанняў аддаў ушанаванню памяці героя-земляка. Добрая памяць застаецца ў свядомасці многіх людзей і пра самога пісьменніка і краязнаўца.

Сяргей ШЫЧКО

■ Памяць

Фота Наталлі АПЯКСА-НІРАВАЙ.

У БЕЛАВЕЖСКОЙ ПУШЧЫ З'ЯВІЦЦА ЯШЧЭ АДЗІН МУЗЕЙ. АРХЕАЛАГІЧНЫ

На тэрыторыі цяперашняй Белавежскай пушчы людзі жылі яшчэ ў III тысячагоддзі да нашай эры. У ваколіцах вёскі Камянюкі вядома не менш за 12 паселішчаў — ад часу асваення тэрыторыі пушчы і з'яўлення першых паляўнічых на паўночнага алена.

Тут і пачаліся раскопкі, якія закончацца стварэннем у Нацыянальным парку археалагічнага музея пад адкрытым небам. Спецыялісты з інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі разам з супрацоўнікамі пушчы арганізавалі навуковую экспедыцыю.

«Мы адновім асаблівае жыццё і побыту першабытных людзей, пакажам, як яны будавалі жылло, выраблялі посуд, шылі адзенне. Унутры закансервуем участкі культурнага слою і знойдзеныя ў ім прадметы» — адзначыў намеснік дырэктара інстытута гісторыі Вадзім Лакіза.

Застаецца дадаць, што работы праводзяцца па Дзяржпраграме развіцця асабліва ахоўных прыродных тэрыторый на 2015-2019 гады.

Святлана ЯСКЕВІЧ.
yackevich@vziazda.by